

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА
від 5 лютого 2014 р. № 50
Київ

Про внесення змін до Порядку ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Внести до Порядку ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2011 р. № 1141 (Офіційний вісник України, 2011 р., № 86, ст. 3145; 2012 р., № 96, ст. 3875), зміни, що додаються.

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 5 лютого 2014 р. № 50

ЗМІНИ, що вносяться до Порядку ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно

1. Пункт 5 доповнити абзацами такого змісту:

«Орган державної реєстрації прав під час реєстрації заяви про державну реєстрацію права власності у базі даних про реєстрацію заяв і запитів додатково до відомостей, зазначених у такій заяві, вносить до зазначеної бази даних такі відомості:

підстава для виникнення права власності:

- назва документа;
- дата видачі документа;
- номер документа;
- ким виданий (оформлений) документ;
- додаткові відомості про документ;

площа земельної ділянки/об'єкта нерухомого майна;

цільове призначення земельної ділянки (у разі реєстрації заяви щодо земельної ділянки);

тип об'єкта нерухомого майна (у разі реєстрації заяви щодо об'єкта нерухомого майна).

Реєстрацію рішення суду про заборону вчинення дій, пов'язаних з державною реєстрацією таких прав,

2. Ця постанова набирає чинності одночасно з набранням чинності постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 868 «Про затвердження Порядку державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень і Порядку надання інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно» (Офіційний вісник України, 2013 р., № 96, ст. 3549), крім пунктів 1, 6, 10, 14, 17 змін, що вносяться до Порядку ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, затверджених цією постановою, які набирають чинності з 1 червня 2014 року.

Виконуючий обов'язки
Прем'єр-міністра України

С.АРБУЗОВ

проводить орган державної реєстрації прав шляхом внесення відомостей, зазначених у рішенні суду, до бази даних про реєстрацію заяв і запитів, а саме:

підстава для внесення запису:

- назва документа;
- дата видачі документа;
- номер документа;
- ким виданий (оформлений) документ;
- додаткові відомості про документ;

кадастровий номер земельної ділянки (у разі реєстрації рішення суду щодо земельної ділянки);

місцезнаходження земельної ділянки (у разі реєстрації рішення суду щодо земельної ділянки);

адреса об'єкта нерухомого майна (у разі реєстрації рішення суду щодо об'єкта нерухомого майна).».

2. У пункті 7:

в абзаці першому слово «, нотаріус» замінити словами «у випадках, передбачених законодавством»,;

в абзаці другому слово «, нотаріус» виключити.

3. Абзац перший підпункту 2 пункту 11 після слів «за адресою об'єкта нерухомого майна» доповнити словами «/місцезнаходженням земельної ділянки».

4. Пункт 12 після слів «на те саме майно» доповнити словами «та рішень судів про заборону вчинення дій, пов'язаних з державною реєстрацією таких прав»,.

5. Підпункт 1 пункту 20 після абзацу шостого доповнити новим абзацом такого змісту:

«місцезнаходження земельної ділянки»;».

У зв'язку з цим абзаци сьомий — тринадцятий вважати відповідно абзацами восьмим — чотирнадцятим.

6. Пункт 22 доповнити підпунктом 3¹ такого змісту: «3¹) розмір орендної плати (у разі проведення державної реєстрації права оренди земельної ділянки);».

7. Пункти 26 і 27 викласти в такій редакції:

«26. У разі проведення державної реєстрації виникнення іншого речового права на нерухоме майно, відмінного від права власності, до спеціального розділу Державного реєстру прав вносяться відомості, передбачені пунктами 20, 22 і 23 цього Порядку.

27. У разі проведення державної реєстрації виникнення обтяжень речових прав на нерухоме майно до спеціального розділу Державного реєстру прав вносяться відомості, передбачені пунктами 20 і 24 цього Порядку.».

8. У пункті 29:

абзац перший викласти в такій редакції:

«29. У випадках, передбачених законодавством, державний реєстратор вносить до записів Державного реєстру прав відомості про перенесення записів про нерухоме майно, про право власності та суб'єкта цього права, про інші речові права та суб'єкта цих прав, про обтяження прав на нерухоме майно та суб'єкта цих прав із розділів, які закриваються, або спеціального розділу Державного реєстру прав, інформаційних систем, у яких до 1 січня 2013 р. відповідно до законодавства здійснювалася державна реєстрація прав (далі — інформаційна система).»;

в абзаци п'ятому слова «з Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек або Державного реєстру обтяжень рухомого майна» замінити словами «з інформаційних систем»;

в абзаци шостому слова «відповідного реєстру» замінити словами «відповідної інформаційної системи»;

в абзаци сьомому слова «Єдиному реєстрі заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державному реєстрі іпотек, Державному реєстрі обтяжень рухомого майна» замінити словами «відповідній інформаційній системі»;

в абзаци дев'ятому слова «розділах/реєстрах» замінити словами «розділах/інформаційних системах».

9. У пункті 31:

в абзаци першому:

після слів «у відкритому розділі» доповнити словами «або спеціальному розділі»;

цифри «25-27» замінити цифрами «21-24»;

абзац другий виключити.

10. У пункті 36:

підпункт 1 після абзацу сьомого доповнити новим абзацом такого змісту:

«— місцезнаходження земельної ділянки»;».

У зв'язку з цим абзаци восьмий — одинадцятий вважати відповідно абзацами дев'ятим — дванадцятим; доповнити пункт абзацами такого змісту:

«У разі формування та видачі свідоцтва про право власності на нерухоме майно у зв'язку з втратою, пошкодженням чи зіпсуванням свідоцтва про право власності на нерухоме майно, виданого органом місцевого самоврядування або місцевою держадміністрацією, державного акта на право приватної власності на землю, державного акта на право власності на земельну ділянку, державного акта на право постійного користування земельною ділянкою державний реєстратор, крім відомостей, зазначених у підпунктах 1-10 цього пункту, вносить до Державного реєстру прав такі відомості:

назва втраченого, пошкодженого чи зіпсованого документа, його серія, номер та дата видачі;

найменування органу, що здійснив видачу втраченого, пошкодженого чи зіпсованого документа.».

11. Пункт 37 викласти в такій редакції:

«37. У разі втрати, пошкодження чи зіпсування свідоцтва про право власності на нерухоме майно, а також свідоцтва про право власності на нерухоме майно, виданого органом місцевого самоврядування або місцевою держадміністрацією, державного акта на право приватної власності на землю, державного акта на право власності на земельну ділянку, державного акта на право постійного користування земельною ділянкою, на підставі якого проведено державну реєстрацію прав у Державному реєстрі прав, за результатом розгляду заяви про надання дубліката свідоцтва державний реєстратор у строк, встановлений для державної реєстрації прав, оформляє дублікат свідоцтва, якому присвоюється індексний номер, фіксується дата та час його формування.

Для формування та видачі дубліката свідоцтва про право власності на нерухоме майно державний реєстратор вносить до Державного реєстру прав такі відомості:

індексний номер свідоцтва про право власності на нерухоме майно;

прізвище, ім'я та по батькові державного реєстратора;

найменування органу державної реєстрації прав; номер та серія бланка свідоцтва про право власності на нерухоме майно.

Для формування та видачі дубліката свідоцтва про право власності на нерухоме майно, виданого органом місцевого самоврядування або місцевою держадміністрацією, державного акта на право приватної власності на землю, державного акта на право власності на земельну ділянку, державного акта на право постійного користування земельною ділянкою, на підставі якого проведено державну реєстрацію прав у Державному реєстрі прав, державний реєстратор вносить до Державного реєстру прав такі відомості:

номер запису про право власності та суб'єкта цього права або про інші речові права та суб'єкта цих прав Державного реєстру прав, який внесено на підставі втраченого, пошкодженого чи зіпсованого документа; прізвище, ім'я та по батькові державного реєстратора;

найменування органу державної реєстрації прав; номер та серія бланка свідоцтва про право власності на нерухоме майно.».

12. Назву розділу «Внесення змін до записів Державного реєстру прав, внесення записів про скасування державної реєстрації прав та скасування записів Державного реєстру прав» після слів «про скасування державної реєстрації прав» доповнити словами «, скасування рішення державного реєстратора».

13. Пункт 41 після абзацу першого доповнити новим абзацом такого змісту:

«У разі скасування на підставі рішення суду державної реєстрації прав, проведеної до 1 січня 2013 р. відповідно до законодавства, що діяло на момент такої реєстрації, записів про державну реєстрацію прав, що містяться в інформаційних системах, документів, на підставі яких проведено державну реєстрацію прав до 1 січня 2013 р., за відсутності державної реєстрації таких прав у Державному реєстрі прав державний реєстратор переносить до Державного реєстру прав записи про державну реєстрацію прав, що містяться в інформаційних системах, та вносить запис про скасування державної реєстрації прав.».

У зв'язку з цим абзаци другий — дев'ятнадцятий вважати відповідно абзацами третім — двадцятим.

14. Доповнити Порядком пунктом 41¹ такого змісту:

«41¹. Державний реєстратор вносить записи до Державного реєстру прав про скасування рішення державного реєстратора у разі скасування на підставі рішення суду рішення державного реєстратора про зупинення розгляду заяви про державну реєстрацію прав та їх обтяжень, про відмову в задоволенні заяви про відкликання заяви про державну реєстрацію прав та їх обтяжень або про відмову в державній реєстрації прав та їх обтяжень.

Внесення записів про скасування рішення державного реєстратора здійснюється державним реєстратором за заявою, форму та вимоги до заповнення якої встановлює Мін'юст.

Для внесення записів про скасування рішення державного реєстратора державний реєстратор вносить до відповідного розділу Державного реєстру прав такі відомості:

індексний номер рішення державного реєстратора; підстава для скасування рішення державного реєстратора:

- назва документа;
- дата видачі документа;
- номер документа;
- ким виданий (оформлений) документ;
- додаткові відомості про документ;

реєстраційний номер, дата та час реєстрації заяви, на підставі якої вносяться записи про скасування рішення державного реєстратора;

прізвище, ім'я та по батькові державного реєстратора;

найменування органу державної реєстрації прав або найменування нотаріальної контори, назва нотаріального округу.

У результаті внесення записів про скасування рішення державного реєстратора у відповідному розділі Державного реєстру прав державний реєстратор робить відмітку про скасування відповідного рішення.».

15. Пункти 43 і 44 після слів «про скасування державної реєстрації прав» доповнити словами «, скасування рішення державного реєстратора».

16. У підпункті 2 пункту 47 слова «(у разі надання інформації у формі інформаційної довідки та витягу про державну реєстрацію іпотеки, обтяження)» виключити.

17. Пункт 48 викласти в такій редакції:

«48. Витяг з Державного реєстру прав формується на підставі відомостей, що містяться в ньому, залежно від особи заявника.

Витяг з Державного реєстру прав, що містить відомості про нерухоме майно, про право власності та суб'єкта цього права, про інші речові права та суб'єкта цих прав, про обтяження прав на нерухоме майно та суб'єкта цих прав, наявні у розділі Державного реєстру прав, відкритому на відповідний об'єкт, на дату та час його формування, — формується щодо об'єкта нерухомого майна за заявою власника (спадкоємця, правонаступника) або уповноваженої ним особи.

Витяг з Державного реєстру прав, що містить відомості про нерухоме майно, про інші речові права та суб'єкта цих прав, наявні у Державному реєстрі прав на дату та час його формування, — формується щодо об'єкта нерухомого майна за заявою особи, яка має речові права, відмінні від права власності, або уповноваженої нею особи.

Витяг з Державного реєстру прав, що містить відомості про нерухоме майно, про обтяження прав на нерухоме майно та суб'єкта цих прав, наявні у Державному реєстрі прав на дату та час його формування, — формується щодо об'єкта нерухомого майна за заявою обтяжувача або уповноваженої ним особи.

Витяг з Державного реєстру прав, що містить відомості про нерухоме майно, про іпотеку та про обтяження прав на нерухоме майно (крім відомостей про підставу для виникнення іпотеки, обтяження та про суб'єктів цих прав), наявні у Державному реєстрі прав на дату та час його формування, — формується щодо об'єкта нерухомого майна за заявою будь-якої фізичної чи юридичної особи або уповноваженої ними особи.

Витяг з Державного реєстру прав, що містить відомості про наявність чи відсутність відомостей про нерухоме майно, про право власності та суб'єкта цього пра-

ва, про інші речові права та суб'єкта цих прав, про обтяження прав на нерухоме майно та суб'єкта цих прав (крім відомостей про підставу для виникнення відповідних речових прав, їх обтяжень та про суб'єктів цих прав, обтяжень), наявні у Державному реєстрі прав на дату та час його формування, — формується щодо суб'єкта за заявою такого суб'єкта або уповноваженої ним особи.

Витяг з Державного реєстру прав, що містить відомості про взяття на облік безхазяйного нерухомого майна, наявні у Державному реєстрі прав на дату та час його формування, — формується щодо об'єкта нерухомого майна за заявою органу місцевого самоврядування або уповноваженої ним особи.».

18. В абзаці другому пункту 49¹ слова «нерухомого майна, його спадкоємці (правонаступники)» замінити словами «, спадкоємці (правонаступники) нерухомого майна».

19. Пункти 50 і 53 викласти в такій редакції:

«50. Інформаційна довідка з Державного реєстру прав формується на підставі відомостей, що містяться в ньому, залежно від запитованої інформації про об'єкт нерухомого майна чи суб'єкта.

Інформаційна довідка з Державного реєстру прав, що містить відомості про нерухоме майно, про право власності та суб'єкта цього права, про інші речові права та суб'єкта цих прав, про обтяження прав на нерухоме майно та суб'єкта цих прав, наявні у Державному реєстрі прав на дату та час її формування, — формується щодо запитованого суб'єкта.

Інформаційна довідка з Державного реєстру прав, що містить відомості про нерухоме майно, про право власності та суб'єкта цього права, про інші речові права та суб'єкта цих прав, про обтяження прав на нерухоме майно та суб'єкта цих прав, наявні у Державному реєстрі прав на дату та час її формування, — формується щодо запитованого об'єкта нерухомого майна.»;

«53. Виписка з Державного реєстру прав формується на підставі відомостей, що містяться в ньому,

залежно від запитованої інформації про об'єкт нерухомого майна чи суб'єкта.

Виписка з Державного реєстру прав, що містить інформацію про отримання відомостей про право власності та суб'єкта цього права, про інші речові права та суб'єкта цих прав, про обтяження прав на нерухоме майно та суб'єкта цих прав, наявні у Державному реєстрі прав на дату та час її формування, — формується щодо суб'єкта за заявою власника (спадкоємця, правонаступника), особи, яка має речові права, відмінні від права власності, або уповноваженої ними особи.

Виписка з Державного реєстру прав, що містить інформацію про отримання відомостей про нерухоме майно, про право власності та суб'єкта цього права, про інші речові права та суб'єкта цих прав, про обтяження прав на нерухоме майно та суб'єкта цих прав, наявні у Державному реєстрі прав на дату та час її формування, — формується щодо об'єкта нерухомого майна за заявою власника (спадкоємця, правонаступника) або уповноваженої ним особи.».

20. У пункті 56:

абзац п'ятий після слів «державної реєстрації прав» доповнити словами «(крім відомостей, які були отримані державним реєстратором з Державного реєстру прав)»;

в абзаці сьомому слова «документів, які він долучає до реєстраційної справи» замінити словами «оригіналів поданих заявником для проведення державної реєстрації прав документів та копій документів, які пред'являються для державної реєстрації прав»;

в абзацах восьмому і дев'ятому слова «документів, які він передає органу державної реєстрації прав за місцем розташування нерухомого майна» замінити словами «оригіналів поданих заявником для проведення державної реєстрації прав документів та копій документів, які пред'являються для державної реєстрації прав»;

21. Абзаци четвертий і п'ятий пункту 59 виключити.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА
від 5 лютого 2014 р. № 52
Київ

Про внесення змін до постанови
Кабінету Міністрів України
від 13 липня 1998 р. № 1075

Кабінет Міністрів України постановляє:

Внести до постанови Кабінету Міністрів України від 13 липня 1998 р. № 1075 «Про Порядок використання апаратури супутникових радіонавігаційних систем під час проведення топографо-геодезичних, картографічних, аерофотознімальних, проектних, дослідницьких робіт і вишукувань та кадастрових зйомок» (Офіційний вісник України, 1998 р., № 28, ст. 1048; 2012 р., № 77, ст. 3120) зміни, що додаються.

Виконуючий обов'язки
Прем'єр-міністра України

С. АРБУЗОВ

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету
Міністрів України
від 5 лютого 2014 р. № 52

**ЗМІНИ,
що вносяться до постанови
Кабінету Міністрів України
від 13 липня 1998 р. № 1075**

1. У пункті 2 постанови:
 - 1) у першому реченні слова «та здійснення державного нагляду за порядком використання» виключити;
 - 2) у другому реченні слова «Центральним топографічним управлінням Генерального штабу» замінити словами «Генеральним штабом».
2. У Порядку використання апаратури супутникових радіонавігаційних систем під час проведення топографо-геодезичних, картографічних, аерофотознімальних, проектних, дослідницьких робіт і вишукувань та кадастрових зйомок, затвердженому зазначеною постановою:

- 1) у пункті 4 слова «Центральним топографічним управлінням Генерального штабу» замінити словами «Генеральним штабом»;
- 2) у пункті 7:
 - перше речення викласти в такій редакції: «Виконання топографо-геодезичних робіт з використанням апаратури СРНС, обробка результатів вимірювань, отриманих за допомогою апаратури СРНС, здійснюється юридичними та фізичними особами, що мають необхідне технічне і технологічне забезпечення та у складі яких за основним місцем роботи є сертифікований інженер-геодезист, відповідальний за якість результатів топографо-геодезичних і картографічних робіт, дотримання технічних вимог до них, норм та правил їх виконання, встановлених Мінагрополітики, за наявності Реєстраційного посвідчення (свідоцтва) устанавленого зразка.»;
 - друге речення виключити;
- 3) пункт 13 виключити.

МІНІСТЕРСТВО ДОХОДІВ І ЗБОРІВ УКРАЇНИ

НАКАЗ 17.01.2014 № 32

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
31 січня 2014 р. за № 201/24978

Про затвердження Порядку видачі довідки про наявність у фізичної особи земельних ділянок та її форми

Відповідно до підпункту 165.1.24 пункту 165.1 статті 165 розділу IV Податкового кодексу України та підпункту 30 пункту 5 Положення про Міністерство доходів і зборів України, затвердженого Указом Президента України від 18 березня 2013 року № 141, НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Порядок видачі довідки про наявність у фізичної особи земельних ділянок та форму Довідки про наявність у фізичної особи земельних ділянок (додаються).

2. Визнати таким, що втратив чинність, наказ Державної податкової адміністрації України від 21 грудня 2010 року № 975 «Про затвердження Порядку видачі довідки про право фізичної особи на отримання доходу від податкового агента без утримання податку та її форми», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 29 грудня 2010 року за № 1385/18680.

3. Департаменту доходів і зборів з фізичних осіб (Бусарев В.В.) та Департаменту координації нормотворчої та методологічної роботи з питань оподаткування (Привалова Н.Є.) в устанавленому законодавством порядку подати цей наказ до Міністерства юстиції України на державну реєстрацію.

4. Інформаційно-комунікаційному департаменту (Семченко О.В.) забезпечити оприлюднення цього наказу на офіційному веб-порталі Міндоходів.

5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

6. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Ігнатова А.П.

Міністр

О.В. Клименко

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
доходів і зборів України
17.014.2014 № 32

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
31 січня 2014 р. за № 201/24978

ПОРЯДОК видачі довідки про наявність у фізичної особи земельних ділянок

1. Цей Порядок визначає механізм видачі довідки про наявність у фізичної особи земельних ділянок, наданих їй у розмірах, встановлених Земельним кодексом України, що відповідно до Податкового кодексу України є підставою для невиключення до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку доходів, отриманих від продажу власної сільськогосподарської продукції, що вирощена, відгодована, виловлена, зібрана, виготовлена, вироблена, оброблена та/або перероблена безпосередньо фізичною особою на цих земельних ділянках (далі — власник сільськогосподарської продукції).

2. Довідка про наявність у фізичної особи земельних ділянок (далі — довідка) безоплатно видається сільською, селищною або міською радою за місцем податкової адреси (місцем проживання) платника податку протягом п'яти робочих днів з дня отримання відповідною радою письмової заяви про видачу такої довідки.

Довідка видається особисто власнику сільськогосподарської продукції, якщо сільськогосподарська продукція вирощена, відгодована, виловлена, зібрана, виготовлена, вироблена, оброблена та/або перероблена безпосередньо фізичною особою на земельних ділянках, наданих їй у розмірах, встановлених Земельним кодексом України для ведення:

садівництва та/або для будівництва і обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибні ділянки) та/або для індивідуального дачного будівництва. При цьому якщо власник сільськогосподарської продукції має ще земельні частки (паї), виділені в натурі (на місцевості), але не використовує їх (здає в оренду або обслуговує), отримані ним доходи від продажу сільськогосподарської продукції не включаються до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу;

особистого селянського господарства та/або земельні частки (паї), виділені в натурі (на місцевості), сукупний розмір яких не перевищує 2 гектари. При цьому розмір земельних ділянок, зазначених в абзаці третьому цього пункту, а також розмір виділе-

них в натурі (на місцевості) земельних часток (паїв), які не використовуються (здаються в оренду, обслуговуються), не враховуються.

Довідка надається на підставі відомостей з Державного земельного кадастру (за наявності).

3. У довідці зазначаються:
порядковий номер, за яким довідку зареєстровано, та дата (число, місяць і рік) видачі;

паспортні дані власника сільськогосподарської продукції (прізвище, ім'я та по батькові, серія і номер паспорта, ким і коли виданий), місце проживання (область, район, населений пункт, вулиця, будинок, корпус, квартири);

реєстраційний номер облікової картки фізичної особи — платника податків власника сільськогосподарської продукції згідно з Державним реєстром фізичних осіб — платників податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті);

вид цільового призначення земельної ділянки;

розмір земельної ділянки у гектарах;

ініціали та прізвище голови або секретаря виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради;

дата, до якої дійсна довідка.

4. Довідка реєструється сільською, селищною, міською радою.

У разі втрати чи пошкодження довідки видається дублікат, про що вчиняється відповідний запис на бланку довідки.

У разі зміни інформації, зазначеної у довідці, власник сільськогосподарської продукції письмово інформує сільську, селищну, міську раду, яка протягом п'яти робочих днів видає йому нову довідку з урахуванням відповідних змін. При цьому попередня довідка анулюється.

5. Довідка видається строком на п'ять років.

6. При продажу сільськогосподарської продукції (крім продукції тваринництва) її власник має подати податковому агенту копію довідки про наявність у нього земельних ділянок, зазначених в абзацах третьому та четвертому пункту 2 цього Порядку. Оригінал довідки зберігається у власника сільськогосподарської продукції протягом строку позовної давності з дати закінчення дії такої довідки.

7. Інформація про видачу довідки передається сільською, селищною, міською радою контролюючому органу за місцем розташування земельної ділянки протягом 10 днів з дати видачі довідки власнику сільськогосподарської продукції.

**Директор Департаменту
доходів і зборів з фізичних осіб**

В.В. Бусарев

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства доходів і зборів України
17.01.2014 № 32

№ _____
« _____ » _____ 20____ року

ДОВІДКА
про наявність у фізичної особи земельних ділянок

Форма № 3ДФ

Видана _____
(прізвище, ім'я, по батькові, серія і номер паспорта власника сільськогосподарської продукції,
_____ ,
_____ ким і коли виданий)

що проживає _____,
(область, район, населений пункт, вулиця, будинок, корпус, квартира)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

(реєстраційний номер облікової картки фізичної особи — платника податків згідно з Державним реєстром фізичних осіб — платників податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті))

про наявність земельних ділянок, наданих йому у розмірах, встановлених Земельним кодексом України (гектарів), що відповідно до Податкового кодексу України є підставою для невключення до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку доходів, отриманих від продажу власної сільськогосподарської продукції, що вирощена, відгодована, виловлена, зібрана, виготовлена, вироблена, оброблена та/або перероблена безпосередньо фізичною особою на цих земельних ділянках:

садівництва

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

будівництва та обслуговування житлового будинку,
господарських будівель і споруд (присадибної ділянки)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

індивідуального дачного будівництва

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

особистого селянського господарства

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

земельні частки (паї), виділені в натурі (на місцевості)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

з них земельні частки (паї), виділені в натурі (на місцевості),
які не використовуються (здаються в оренду, обслуговуються)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Голова (секретар)
сільської, селищної, міської ради _____
(підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Довідка дійсна до _____ 20____ року М.П.

Інформація, що передається контролюючому органу

Дійсна до:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

2	0																			
---	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

(дата зазначається арабськими цифрами)

Видана
власнику _____
сільськогосподарської продукції _____
(найменування сільської, селищної, міської ради, що видала довідку)
_____ (ініціали та прізвище)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

(реєстраційний номер облікової картки фізичної особи — платника податків згідно з Державним реєстром фізичних осіб — платників податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті))

ПЛЕНУМ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ

ПОСТАНОВА від 7 лютого 2014 року № 5

Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав

З метою забезпечення правильного й однакового застосування судами законодавства про виникнення, припинення, захист права власності та інших речових прав пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ постановляє дати судам такі роз'яснення:

1. Відповідно до статей 2, 318 Цивільного кодексу України (далі — ЦК) річ (майно) може знаходитись у власності Українського народу, фізичних та юридичних осіб, держави Україна, Автономної Республіки Крим, територіальних громад, іноземних держав й інших суб'єктів публічного права.

Організації, які не є юридичними особами, не можуть мати майна на праві власності.

Усі суб'єкти права власності є рівними перед законом.

Відповідно до статті 41 Конституції України та пункту 2 частини першої статті 3, статті 321 ЦК ніхто не може бути позбавлений права власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, встановлених Конституцією та законом. Ураховуючи, що згідно зі статтею 92 Конституції України правовий режим власності визначається виключно законами України, то інші нормативно-правові акти, які обмежують права власника і не мають ознак закону, не підлягають застосуванню.

Оскільки згідно з чинним законодавством суд вирішує спори співвласників щодо розпорядження чи користування майном, то не слід розглядати як неправомірне позбавлення права власності присудження грошової або іншої матеріальної компенсації за частку у спільній власності за наявності умов, передбачених пунктами 1 — 4 частини першої та частини другої статті 365 ЦК, якщо її неможливо виділити або поділити майно в натурі чи спільно користуватися ним.

Власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд та може вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону, проте при здійсненні своїх прав та виконанні обов'язків власник не може завдавати шкоди правам, свободам інших осіб, інтересам суспільства і зобов'язаний додержуватися моральних засад суспільства. З урахуванням положень статті 13, частини третьої статті 16, статті 319 ЦК у разі вчинення, зокрема, наведених дій суд може відмовити у захисті цивільного права та інтересу.

2. Спори, пов'язані із захистом права власності та інших речових прав, розглядаються судами відповідно до визначеної процесуальним законом юрисдикції.

Відповідно до частини першої статті 114 Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК) позови, що виникають з приводу захисту права власності та інших речових прав на нерухоме майно пред'являються за місцем знаходження майна або основної його частини (виключна підсудність).

Якщо пред'явлено позов про право власності на кілька жилих приміщень (квартир), розташованих у різних районах міста чи в різних містах, або позов про поділ спадкового майна, яке складається з кількох квартир (об'єктів нерухомості) у різних місцевостях, тобто наявні вимоги, для кожної з яких частиною першою статті 114 ЦПК встановлено виключну підсудність, то позов пред'являється до одного із судів за вибором позивача, але за місцезнаходженням основної частини нерухомого майна, яка за своєю вартістю перевищує ті, що знаходяться в інших районах чи місцевостях.

До позовів, що виникають з приводу нерухомого майна, належать, зокрема, позови про визнання права на таке майно, про витребування майна із чужого незаконного володіння, про усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження майном, не пов'язаних із позбавленням володіння, про встановлення сервітуту, виключення майна з-під арешту, визнання правочину недійсним (незалежно від заявлення вимоги про застосування наслідків недійсності правочину) тощо.

Правила виключної підсудності поширюються також на спори щодо майнових прав на незавершені будівництвом об'єкти нерухомості, об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни призначення.

Недотримання правил підсудності тягне за собою повернення заяви позивачеві, про що постановляється ухвала. Повернення позовної заяви не перешкоджає повторному зверненню із заявою до належного суду (пункт 4 частини третьої, частина п'ята статті 121 ЦПК).

Якщо після відкриття провадження у справі і до початку судового розгляду (розгляду справи по суті — стаття 173 ЦПК) виявиться, що заяву було прийнято з порушенням правил виключної підсудності, суд передає справу на розгляд належному суду незалежно від волевиявлення сторін (пункт 2 частини першої статті 116 ЦПК).

3. Право вибору способу судового захисту належить виключно позивачеві (частина перша статті 20 ЦК, статті 3 і 4 ЦПК).

При цьому неправильно обраний спосіб захисту права власності чи іншого речового права не є підставою для відмови у відкритті провадження у справі, повернення позовної заяви чи залишення її без руху, а в певних випадках за таких обставин може бути відмовлено в позові.

Відповідно до статті 130 ЦПК у разі проведення попереднього судового засідання, а якщо воно не проводиться, то під час підготовки справи до судового розгляду, суд має визначити факти, які необхідно встано-

вити для вирішення спору, та з'ясувати, які докази подані чи подаються кожною стороною для обґрунтування своїх доводів чи заперечень, а також з яких правовідносин виник спір, яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин.

Ухвалюючи рішення, суд згідно з частиною першою статті 214 ЦПК має визначити, які правовідносини сторін впливають із встановлених обставин та яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин. При цьому суд має навести у рішенні мотиви, з яких не застосував норми права, що на них посилялися особи, які беруть участь у справі. У зв'язку із цим посилення позивача у позовній заяві на норми права, які не підлягають застосуванню у даній справі, не є підставою для відмови в задоволенні пред'явленого позову, оскільки при вирішенні справи суд враховує підставу (обґрунтування) та зміст позовних вимог (стаття 119 ЦПК).

4. Відповідно до частини третьої статті 10 ЦПК кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом.

За змістом частини третьої статті 61 ЦПК обставини, встановлені під час розгляду справи за позовом про право на майно, не мають обов'язкової сили для осіб, які не брали участі у справі. Такі особи мають право на звернення до суду із самостійним позовом про право на це майно. Разом із тим під час розгляду справи за таким позовом суд враховує обставини раніше вирішеної справи про право на спірне майно незалежно від того, встановлені вони судовим рішенням, що набрало законної сили, у цивільній, господарській або адміністративній справі. Якщо суд дійде інших висновків, ніж ті, що містяться в судовому рішенні щодо раніше вирішеної справи, він має навести відповідні мотиви. При цьому суд має виходити з того, що правові висновки суду і встановлені ним обставини не є тотожними поняттями. Висновки (судження) суду щодо прав і обов'язків сторін, зроблені на підставі встановлених при розгляді справи обставин, не є преюдиційними. Від правових висновків суду слід відрізняти судові рішення за перетворювальними позовами, які встановлюють, змінюють або припиняють права та обов'язки сторін.

Разом із тим, якщо продавець був залучений до участі у справі, але ухилився від участі в її розгляді, він не має права доводити неправильність ведення справи покупцем (частина третя статті 660 ЦК).

5. Вирішуючи питання про правомірність набуття права власності, суд має враховувати, що воно набувається на підставах, які не заборонені законом, зокрема на підставі правочинів. При цьому діє презумпція правомірності набуття права власності на певне майно, яка означає, що право власності на конкретне майно вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не випливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом (стаття 328 ЦК).

Право власності на майно за договором, який підлягає нотаріальному посвідченню, виникає у набувача з моменту такого посвідчення або з моменту набрання за-

конної сили рішенням суду про визнання договору, не посвідченого нотаріально, дійсним. Проте, якщо права на нерухоме майно підлягають державній реєстрації, то право власності у набувача виникає з дня такої реєстрації відповідно до закону (стаття 334 ЦК) та з урахуванням положення про дію закону в часі на момент виникнення спірних правовідносин (стаття 5 ЦК).

До державної реєстрації права власності за новим набувачем покупець за договором про відчуження майна, виконаним сторонами, не має права розпоряджатися цим майном, оскільки право власності на нього зберігається за продавцем, проте має право на захист свого володіння на підставі статті 396 ЦК. При цьому слід мати на увазі, що після оплати вартості проданого майна і передання його покупцеві, але до державної реєстрації переходу права власності, продавець також не має права ним розпоряджатися, оскільки це майно є предметом виконаного продавцем зобов'язання, яке виникло з договору про відчуження майна (пункт 1 частини першої статті 346 ЦК), а покупець є його законним володільцем. У разі укладення нового договору про відчуження раніше переданого покупцю майна без розірвання попереднього договору чи визнання судом його недійсним продавець несе відповідальність за його невиконання у виді відшкодування збитків новому покупцеві.

6. Суди повинні мати на увазі, що законом може бути встановлений інший момент (підстава) набуття права власності. Зокрема, у разі повного внесення пайових внесків за квартиру, дачу, гараж, іншу будівлю або приміщення, надані члену житлового, житлово-будівельного, дачного, гаражного чи іншого кооперативу або товариства, в осіб, які мають право на частку в пайових внесках, виникає право спільної часткової власності на квартиру, дачу, гараж чи інші будівлі пропорційно розміру частки паю (стаття 18 Закону України від 1 липня 2004 року № 1952-IV «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», Закон України від 10 липня 2003 року № 1087-IV «Про кооперацію», стаття 384 ЦК).

Незалежно від часу прийняття спадщини вона належить спадкоємцеві з часу відкриття спадщини (частина п'ята статті 1268 ЦК), проте право власності на нерухоме майно у разі прийняття спадщини виникає у спадкоємця з моменту державної реєстрації речового права на нерухоме майно (стаття 19 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»). Разом із тим суди повинні розмежовувати право на спадщину як майнове право (об'єкт спадкування) та виникнення права власності на спадкове майно як на об'єкт нерухомого майна.

При цьому, наприклад, спадкоємець має право звернутися із заявою про державну реєстрацію переходу права власності до органу, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно, після прийняття спадщини в порядку, передбаченому законом. Якщо право власності спадкодавця не було зареєстровано в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, правостановлюючими є документи, що підтверджують під-

ставу для переходу права власності в порядку правонаступництва, а також документи спадкодавця, що підтверджують виникнення у нього права власності на нерухоме майно (стаття 19 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»).

7. Відповідно до статті 115 ЦК господарське товариство є власником майна, переданого йому учасниками товариства у власність як вклад до статутного (складеного) капіталу, а також іншого майна, набутого на підставах, що не заборонені законом.

Суди повинні мати на увазі, що коли рухоме майно передано як вклад до статутного (складеного) капіталу до моменту державної реєстрації юридичної особи (частина четверта статті 87 ЦК), то право власності цієї юридичної особи на майно виникає не раніше дати такої реєстрації. Якщо рухоме майно передано як вклад до статутного (складеного) капіталу після державної реєстрації юридичної особи, то право власності цієї юридичної особи виникає з моменту передання їй майна, якщо інше не передбачено законом або учасниками юридичної особи (стаття 102 ЦК). Підтвердженням цього може бути, наприклад, акт приймання-передання майна, вручення коносаменту або іншого товарно-розпорядчого документа на майно.

У разі передання нерухомого майна як вкладу до статутного (складеного) капіталу юридичної особи право власності на таке майно виникає з моменту державної реєстрації права за такою юридичною особою в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

8. Відповідно до статей 330, 334 ЦК право власності на нерухоме майно, відчужене особою, яка не мала на це права, виникає у добросовісного набувача з моменту реєстрації права на таке майно, якщо відповідно до статті 388 цього Кодексу воно не може бути витребувано у нього.

Виходячи зі змісту статті 330 ЦК, добросовісний набувач набуває право власності на майно і в тому разі, коли набрало законної сили рішення суду про відмову в задоволенні позову про витребування майна із чужого незаконного володіння, оскільки згідно з частиною другою статті 328 ЦК право власності вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не впливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом.

9. Відповідно до частини першої статті 344 ЦК особа, яка добросовісно заволоділа чужим майном і продовжує відкрито, безперервно володіти нерухомим майном протягом десяти років або рухомим майном — протягом п'яти років, набуває право власності на це майно (набувальна давність), якщо інше не встановлено ЦК.

При вирішенні спорів, пов'язаних із набуттям права власності за набувальною давністю, суди повинні враховувати, зокрема, таке:

- володіння є добросовісним, якщо особа при заволодінні чужим майном не знала і не могла знати про відсутність у неї підстав для набуття права власності;
- володіння визнається відкритим, якщо особа не приховувала факт знаходження майна в її володінні.

Вжиття звичайних заходів щодо забезпечення охорони майна не свідчить про приховування цього майна; — володіння визнається безперервним, якщо воно не переривалось протягом всього строку набувальної давності. У разі втрати не із своєї волі майна його давнісним володільцем та повернення цього майна протягом одного року або пред'явлення протягом цього строку позову про його витребування набувальною давністю не переривається (частина третя статті 344 ЦК). Не переривається набувальна давність, якщо особа, яка заявляє про давність володіння, є сингулярним чи універсальним правонаступником, оскільки в цьому разі вона може приєднати до часу свого володіння увесь час, протягом якого цим майном володіла особа, чий спадкоємцем (правонаступником) вона є (частина друга статті 344 ЦК).

Набуття права власності на земельну ділянку за набувальною давністю регулюється Земельним кодексом України (далі — ЗК), зокрема статтею 119.

10. Якщо особа, яка заявляє про давність володіння, заволоділа чужим майном на підставі договору з його власником (оренди, зберігання тощо), який після закінчення строку договору не пред'явив вимоги про його повернення, вона набуває право власності за набувальною давністю на нерухоме майно через п'ятнадцять, а на рухоме майно — через п'ять років з часу спливу позовної давності за відповідними вимогами (частина третя статті 344 ЦК). При цьому строк позовної давності починає обчислюватись з моменту закінчення строку дії договору, якщо інший строк повернення речі не був установлений самим договором.

З огляду на положення статті 376 ЦК право власності за набувальною давністю на об'єкт самостійного будівництва не може бути визнано судом, оскільки цією нормою передбачено особливий порядок набуття права власності на нерухоме майно, що збудоване або будуватиметься на земельній ділянці, не відведеній для даної мети, або без належного дозволу чи належно затвердженого проекту, або з істотним порушенням будівельних норм і правил.

11. Враховуючи положення статей 335 і 344 ЦК, право власності за набувальною давністю може бути набуто на майно, яке належить на праві власності іншій особі (а не особі, яка заявляє про давність володіння), а також на безхазяйну річ. Отже, встановлення власника майна або безхазяйності речі є однією з обставин, що має юридичне значення, і підлягає доведенню під час ухвалення рішення суду (стаття 214 ЦПК).

Виходячи зі змісту статей 335 і 344 ЦК, взяття безхазяйної нерухомої речі на облік органом, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно, за заявою органу місцевого самоврядування, на території якого вона розміщена, і наступна відмова суду в переданні цієї нерухомої речі у комунальну власність не є необхідною умовою для набуття права власності на цей об'єкт третіми особами за набувальною давністю.

Ураховуючи положення пункту 8 Прикінцевих та перехідних положень ЦК про те, що правила статті 344 ЦК

про набувальну давність поширюються також на випадки, коли володіння майном почалося за три роки до набрання чинності цим Кодексом, та беручи до уваги, що ЦК набрав чинності з 1 січня 2004 року, положення статті 344 ЦК поширюються на правовідносини, що виникли з 1 січня 2001 року. Отже, визнання судом права власності на нерухоме майно за набувальною давністю може мати місце не раніше 1 січня 2011 року.

При цьому суди мають виходити з того, що коли строк давнісного володіння почався раніше 1 січня 2001 року, то до строку, який дає право на набуття права власності за набувальною давністю, зараховується лише строк з 1 січня 2001 року. Разом із тим, якщо перебіг строку володіння за давністю почався після цієї дати, то до строку набувальної давності цей період зараховується повністю.

12. Ураховуючи положення статей 16, 344, 396 ЦК, до набуття права власності на майно за набувальною давністю особа, яка володіє майном, має право на захист свого володіння від третіх осіб, які не є власниками майна і не мають прав на володіння цим майном в силу іншої передбаченої законом чи договором підстави. Таким чином, давнісний володілець має право на захист свого володіння відповідно до вимог статей 387, 391 ЦК.

Під час розгляду позову про витребування майна із чужого незаконного володіння, пред'явленого давнісним володільцем, застосуванню підлягають також положення статті 388 ЦК за наявності відповідних заперечень з боку відповідача.

13. Можливість пред'явлення до суду позову про визнання права власності за набувальною давністю впливає з положень статей 15, 16 ЦК, а також частини четвертої статті 344 ЦК, згідно з якими захист цивільних прав здійснюється судом шляхом визнання права. У зв'язку з цим особа, яка заявляє про давність володіння і вважає, що у неї є всі законні підстави бути визнаною власником майна за набувальною давністю, має право звернутися до суду з позовом про визнання за нею права власності.

Відповідачем за позовом про визнання права власності за набувальною давністю є попередній власник майна або його правонаступник. У разі якщо попередній власник нерухомого майна не був і не міг бути відомим давнісному володільцю, то відповідачем є орган, уповноважений управляти майном відповідної територіальної громади.

14. Виходячи зі змісту частини першої статті 344 ЦК, відсутність державної реєстрації права власності на нерухоме майно не є перешкодою для визнання права власності на це майно у зв'язку зі спливом строку набувальної давності, оскільки така державна реєстрація може бути здійснена після визнання права власності за набувальною давністю.

Рішення суду, що набрало законної сили, про задоволення позову про визнання права власності за набувальною давністю є підставою для реєстрації права власності в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно (пункт 5 частини першої статті 19 Закону України «Про

державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»).

15. До завершення будівництва (створення) майна, а якщо договором або законом передбачено прийняття нерухомого майна до експлуатації, то до моменту прийняття його до експлуатації, або якщо право власності на таке нерухоме майно відповідно до закону підлягає державній реєстрації, то до моменту державної реєстрації право власності на новостворене майно та об'єкт незавершеного будівництва не виникає (стаття 331 ЦК).

У зв'язку із цим до виникнення права власності на таке майно право власності існує лише на матеріали, обладнання тощо, які були використані в процесі цього будівництва (створення) майна. Отже, законом не передбачено можливість визнання права власності на новостворене майно та об'єкт незавершеного будівництва в судовому порядку, якщо право власності на таке майно не було зареєстроване раніше в установленому законодавством порядку.

16. При вирішенні спорів про визнання права власності на самочинно збудоване нерухоме майно суди повинні враховувати роз'яснення, надані у постанові пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 березня 2012 року № 6 «Про практику застосування судами статті 376 Цивільного кодексу України (про правовий режим самочинного будівництва)».

При цьому суди повинні мати на увазі, що право власності на самочинно збудоване нерухоме майно не позбавляє можливості оспорення заінтересованою особою у майбутньому права власності на це майно з інших підстав.

17. Розглядаючи позови, пов'язані з правом спільної власності, суди повинні виходити з того, що відповідно до статті 368 ЦК спільна власність двох або більше осіб без визначення часток кожного з них у праві власності є спільною сумісною власністю. Так, спільною сумісною власністю, зокрема, є: майно, набуте подружжям за час шлюбу, якщо інше не встановлено договором або законом (статті 60 – 74 Сімейного кодексу України (далі — СК)); майно, набуте в результаті спільної праці та за спільні грошові кошти членів сім'ї, якщо інше не встановлено договором, укладеним у письмовій формі. Для визначення члена сім'ї можуть використовуватись їх ознаки, наведені у статті 3 СК, статті 1 Закону України від 7 квітня 2011 року № 3206-VI «Про засади запобігання і протидії корупції»; квартира (будинки), житлові приміщення у гуртожитках, передані при приватизації з державного житлового фонду за письмовою згодою всіх повнолітніх членів сім'ї, які постійно в них мешкають, у їх спільну сумісну власність (стаття 8 Закону України від 19 червня 1992 року № 2482-XII «Про приватизацію державного житлового фонду»); майно, яке використовується для ведення особистого селянського господарства, відповідно до закону (стаття 6 Закону України від 15 травня 2003 року № 742-IV «Про особисте селянське господарство»).

Спільна власність вважається частковою, якщо договором або законом не встановлена спільна сумісна власність на майно (частина четверта статті 355 ЦК), тобто діє презумпція спільної часткової власності. Частики у праві спільної часткової власності вважаються рівними, якщо інше не встановлено за домовленістю співвласників або законом. Отже, якщо розмір часток у такій власності не було визначено і учасники спільної власності при придбанні майна не виходили з рівності їх часток, розмір частки кожного з них визначається з урахуванням вкладу кожного із співвласників у придбання (виготовлення, спорудження) майна.

Частка суб'єкта права спільної сумісної власності визначається, зокрема, при поділі майна, виділі частки зі спільного майна, зверненні стягнення на майно учасника спільної власності за його боргами, відкритті після нього спадщини.

18. У разі продажу частки у праві спільної часткової власності з порушенням переважного права купівлі інших співвласників будь-який співвласник має право пред'явити до суду позов про переведення на нього прав та обов'язків покупця протягом одного року від дня, коли він довідався або міг довідатися про вчинення правочину (частина четверта статті 362 ЦК).

Позов, пред'явлений із пропуском зазначеного строку, задоволенню не підлягає, якщо про застосування позовної давності заявлено стороною у спорі до винесення рішення у справі (частини третя і четверта статті 267 ЦК). Водночас за заявою позивача відповідно до частини п'ятої статті 267 ЦК цей строк може бути поновлений, якщо його пропущено з поважних причин.

Під час розгляду позову про переведення на підставі статті 362 ЦК прав та обов'язків покупця за договором купівлі-продажу, укладеним з порушенням переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності, суду слід виходити з дійсної вартості частки на час розгляду справи. Невнесення одночасно з пред'явленням позову на депозитний рахунок суду грошової суми, яку за договором повинен сплатити покупець, є підставою для відмови в позові.

У разі порушення переважного права купівлі частки в праві спільної часткової власності рішенням суду, яким задоволено позов співвласника нерухомого майна про переведення на нього прав та обов'язків покупця, є підставою для державної реєстрації права власності у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Вирішуючи такі спори, суд не має права задовольняти позови про визнання правочину недійсним, якщо його метою є переведення на позивача (співвласника майна) прав та обов'язків покупця, оскільки цивільним законодавством передбачено інші наслідки порушення положення частини четвертої статті 362 ЦК.

19. Застосовуючи положення статті 387 ЦК, суди повинні виходити з того, що власник має право витребувати своє майно від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним і в якій майно фактично знаходиться та є індивідуально визначеним. Позов про витребування майна, пред'явлений до особи, у неза-

конному володінні якої це майно знаходилось, але на момент розгляду справи в суді у неї відсутнє, не може бути задоволений.

Якщо під час судового розгляду за позовом про витребування майна із чужого незаконного володіння спірне майно було передано відповідачем іншій особі в тимчасове користування, суд відповідно до статті 33 ЦПК за клопотанням позивача залучає цю особу як співвідповідача.

У разі якщо під час судового розгляду за позовом про витребування майна із чужого незаконного володіння спірне майно було відчужено відповідачем іншій особі та передано їй у володіння, суд відповідно до статті 33 ЦПК за клопотанням позивача замінює первісного відповідача належним відповідачем або залучає до участі у справі цю особу як співвідповідача. При цьому відчужувач залучається до участі у справі як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача (статті 35, 36 ЦПК).

20. З метою забезпечення знаходження майна у володінні відповідача на час судового розгляду позову про право на це майно суд за клопотанням позивача може вжити заходи забезпечення позову (статті 151, 152 ЦПК), наприклад, накласти арешт на майно, заборонити відповідачеві вчиняти певні дії (розпоряджатися і/або користуватися спірним майном), заборонити державному реєстратору прав на нерухоме майно вносити зміни до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, передати спірне майно на зберігання третій особі відповідно до статті 976 ЦК (судовий секвестр).

У разі задоволення позову про право на майно суд на підставі статті 217 ЦПК за заявою особи, яка бере участь у справі, також може вжити заходів для забезпечення виконання рішення.

21. Спір про повернення майна, що виникає з договірних відносин або відносин, пов'язаних із застосуванням наслідків недійсності правочину, підлягає вирішенню відповідно до законодавства, яке регулює ці відносини.

У разі коли між особами відсутні договірні відносини або відносини, пов'язані із застосуванням наслідків недійсності правочину, спір про повернення майна власнику підлягає вирішенню за правилами статей 387, 388 ЦК.

Якщо власник вимагає повернення свого майна з володіння особи, яка незаконно ним заволоділа, така позовна вимога підлягає розгляду та вирішенню також за правилами статей 387, 388 ЦК.

22. Якщо майно за відплатним договором придбане в особи, яка не мала права його відчужувати, власник має право витребувати це майно з незаконного володіння набувача (статті 387, 388 ЦК). Якщо в такій ситуації (саме так обгрунтовано підставу позову) пред'явлений позов про визнання недійсними договорів про відчуження майна, суду під час розгляду справи слід мати на увазі правила, встановлені статтями 387, 388 ЦК.

У зв'язку із цим суди повинні розмежовувати, що коли майно придбано за договором в особи, яка не мала

права його відчужувати, то власник має право на підставі статті 388 ЦК звернутися до суду з позовом про витребування майна у добросовісного набувача, а не з позовом про визнання договору про відчуження майна недійсним. Це стосується не лише випадків, коли укладено один договір із порушенням закону, а й випадків, коли спірне майно відчужено на підставі наступних договорів.

23. Відповідно до статті 387 ЦК та частини третьої статті 10 ЦПК особа, яка звернулася до суду з позовом про витребування майна із чужого незаконного володіння, повинна довести своє право власності на майно, що знаходиться у володінні відповідача.

При цьому суди повинні мати на увазі, що право власності на рухоме майно доводиться за допомогою будь-яких передбачених процесуальним законодавством доказів, що підтверджують виникнення такого права у позивача.

Факт знаходження майна на балансі особи сам по собі не є доказом права власності чи законного володіння.

24. Під час розгляду позову про витребування майна відповідач згідно зі статтею 388 ЦК має право заперечити проти позову про витребування майна з його володіння шляхом подання доказів відплатного придбання ним цього майна в особи, яка не мала права його відчужувати, про що він не знав і не міг знати (добросовісний набувач). У такому разі пред'явлення зустрічного позову про визнання добросовісним набувачем не вимагається і, крім того, не є належним способом судового захисту (стаття 16 ЦК), оскільки добросовісність набуття — це не предмет позову, а одна з обставин, що має значення для справи та підлягає доказуванню за позовом про витребування майна.

Під час розгляду позову власника про витребування майна, переданого як вклад до статутного (складеного) капіталу господарського товариства, суд має враховувати, що отримання майна як вкладу до статутного (складеного) капіталу є відплатним придбанням, оскільки в результаті передання вкладу особа набуває права учасника господарського товариства.

Разом із тим відплатність придбання майна сама по собі не свідчить про добросовісність набувача.

25. Набувач визнається добросовісним, якщо при вчиненні правочину він не знав і не міг знати про відсутність у продавця прав на відчуження майна, наприклад, вжив усіх розумних заходів, виявив обережність та обачність для з'ясування правомочностей продавця на відчуження майна. При цьому в діях набувача не повинно бути і необережної форми вини, оскільки він не лише не усвідомлював і не бажав, а й не допускав можливості настання будь-яких несприятливих наслідків для власника.

До вибуття майна з володіння власника або особи, якій він передав майно у володіння, не з їхньої волі іншим шляхом (пункт 3 частини першої статті 388 ЦК) відносяться, зокрема, такі випадки, як вчинення правочину під впливом обману, насильства, зловмисної домо-

вленості представника власника з другою стороною, тобто у всіх випадках, коли майно вибуло з володіння поза волею власника (або законного володільця).

Набувач не може бути визнаний добросовісним, якщо на момент вчинення правочину з набуття майна право власності в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно було зареєстроване не за відчужувачем або у цьому реєстрі був запис про судовий спір відносно цього майна (обтяження). Водночас запис у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно про право власності відчужувача не є безспірним доказом добросовісності набувача.

Відповідач може бути визнаний добросовісним набувачем за умови, що правочин, за яким він набув у володіння спірне майно, відповідає усім ознакам дійсності правочину, за винятком того, що він вчинений при відсутності у продавця права на відчуження.

Власник має право спростувати заперечення набувача про його добросовісність, довівши, що під час вчинення правочину набувач повинен був засумніватися у праві відчужувача на відчуження майна.

26. Відповідно до положень частини першої статті 388 ЦК власник має право витребувати своє майно із чужого незаконного володіння незалежно від заперечення відповідача про те, що він є добросовісним набувачем, якщо доведе факт вибуття майна з його володіння чи володіння особи, якій він передав майно, не з їхньої волі. При цьому суди повинні мати на увазі, що власник має право витребувати майно у добросовісного набувача лише у випадках, вичерпний перелік яких наведено в частині першій статті 388 ЦК.

Оскільки відповідно до статті 1218 ЦК до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті, право на витребування майна від добросовісного набувача, передбачене статтею 388 ЦК, переходить до спадкоємців власника.

Недійсність правочину, на виконання якого передано майно, сама по собі не свідчить про його вибуття із володіння особи, яка передала це майно, не з її волі. При цьому суд має встановити, чи була воля власника на передачу права володіння іншій особі.

27. Якщо під час розгляду позову про витребування рухомого майна із чужого незаконного володіння судом буде встановлено, що підставою виникнення права власності позивача є нікчемний правочин і відсутні інші підстави виникнення права власності, суд відмовляє в задоволенні позову незалежно від того, чи пред'являвся зустрічний позов про оспорення правочину, оскільки відповідно до частини другої статті 215 ЦК нікчемний правочин є недійсним незалежно від визнання його таким судом. Така сама оцінка може бути надана судом незаконному акту державного органу чи органу місцевого самоврядування, який покладено в основу виникнення права власності особи на рухоме майно.

28. Відповідно до частини другої статті 183 ЦК, якщо неподільна річ продана неуповноваженим відчужувачем кільком особам на підставі одного договору і знаходиться

ся в їх володінні, то на стороні набувача буде множинність осіб. У зв'язку із цим зазначені особи є співвідповідачами за позовом про витребування майна із чужого незаконного володіння.

Набувачі неподільної речі мають право заперечувати проти такого позову з підстав, передбачених статтею 388 ЦК. При цьому позов про витребування майна підлягає задоволенню, якщо хоча б один із набувачів не є добросовісним.

29. Суди під час розгляду спорів про поновлення права на частку у спільній частковій власності повинні враховувати, що якщо частка у праві спільної часткової власності за відплатним договором придбана в особи, яка не мала права її відчужувати, про що набувач не знав і не міг знати, то особа, яка втратила частку, має право вимагати поновлення права на неї за умови, що ця частка вибула з її володіння не з її волі. Під час розгляду такої вимоги за аналогією закону (частина перша статті 8 ЦК) підлягають застосуванню положення статей 387, 388 ЦК. На таку вимогу поширюється загальний строк позовної давності, передбачений статтею 257 ЦК.

30. Застосовуючи положення частини другої статті 388 ЦК про те, що майно не може бути витребувано від добросовісного набувача, якщо воно було продане у порядку, встановленому для виконання судових рішень, суд повинен мати на увазі, що позов власника про витребування майна в особи, яка придбала його в результаті публічних торгів, проведених у порядку, встановленому для виконання судових рішень, підлягає задоволенню лише в тому разі, якщо торги були визнані недійсними, оскільки відповідно до частини першої статті 388 ЦК власник має право витребувати майно, яке вибуло з володіння поза його волею, і в добросовісного набувача.

Під час розгляду позову про визнання публічних торгів недійсними і витребування майна в особи, яка придбала його на торгах, суд має дати оцінку тому, чи є порушення, на які посилається позивач, суттєвими та чи вплинули вони на результат торгів. У зв'язку із цим позов про визнання публічних торгів недійсними, пред'явлений особою, права і законні інтереси якої не були порушені внаслідок відступлення від встановленого законом порядку проведення торгів, і обґрунтовані такими обставинами позовні вимоги власника про витребування проданого на торгах майна задоволенню не підлягають.

У разі наявності підстав для визнання публічних торгів недійсними у первісний стан шляхом реституції повертаються сторони договору — організатор торгів та їх переможець. Отже, після цього майно підлягає повторному продажу з публічних торгів відповідно до порядку, встановленого для виконання судового рішення, оскільки задоволення позову про визнання торгів недійсними не скасовує судового рішення, для виконання якого такі торги були проведені.

31. У разі якщо позов власника про витребування майна із чужого незаконного володіння задоволено, покупець цього майна має право відповідно до статті 661

ЦК звернутися до суду з вимогою до продавця про відшкодування збитків, завданих вилученням у нього товару за рішенням суду з підстав, що виникли до моменту його продажу.

До участі у справі за позовом про витребування майна із чужого незаконного володіння залучається особа, яка передала спірне майно відповідачу, зокрема продавець цього майна. Водночас відповідно до частини другої статті 660 ЦК незалучення покупцем продавця до участі у справі звільняє продавця від відповідальності перед покупцем, якщо продавець доведе, що, взявши участь у справі, він міг би відвернути відібрання проданого товару у покупця.

32. Вирішуючи спори щодо відповідальності добросовісного та недобросовісного набувача після витребування майна із чужого незаконного володіння, суди повинні враховувати таке:

— недобросовісний набувач зобов'язаний повернути або відшкодувати власнику всі доходи, які він одержав або міг одержати за весь час володіння майном. Добросовісний набувач повинен відшкодувати такі доходи лише з моменту, коли він дізнався про незаконність володіння майном, наприклад, з моменту, коли йому вручено повістку до суду у справі за позовом власника про витребування майна (частини перша та друга статті 390 ЦК);

— добросовісний набувач (володілець) може залишити за собою здійснені ним поліпшення майна, якщо вони можуть бути відокремлені без завдання майну шкоди. Під поліпшенням слід розуміти такі витрати на майно, які, з одного боку, не зумовлені необхідністю його збереження, але, з іншого, мають обґрунтований характер, оскільки поліпшують експлуатаційні властивості майна.

Якщо відокремлення поліпшень неможливе, добросовісний набувач (володілець) має право вимагати від власника відшкодування здійснених витрат у сумі, на яку збільшилася вартість майна (частина четверта статті 390 ЦК).

Недобросовісний набувач (володілець) не має права на залишення поліпшеного майна собі.

Крім того, добросовісний або недобросовісний набувач (володілець) майна має право вимагати від власника майна відшкодування необхідних витрат на утримання, збереження майна, здійснених ним з часу, з якого власникові належить право на повернення майна, або на передання доходів (частина третя статті 390 ЦК). У цьому разі необхідними є такі витрати, без яких стан майна істотно погіршився би, унаслідок чого його не можна було б використати за прямим призначенням.

33. Застосовуючи положення статті 391 ЦК, відповідно до якої власник майна має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпорядження своїм майном, навіть якщо вони не пов'язані із позбавленням права володіння, суд має виходити із такого.

Відповідно до положень статей 391, 396 ЦК позов про усунення порушень права, не пов'язаних із позбавлен-

ням володіння, підлягає задоволенню у разі, якщо позивач доведе, що він є власником або особою, яка володіє майном (має речове право) з підстави, передбаченої законом або договором, і що діями відповідача, не пов'язаними з позбавленням володіння, порушується його право власності чи законного володіння.

Такий позов підлягає задоволенню і в тому разі, коли позивач доведе, що є реальна небезпека порушення його права власності чи законного володіння зі сторони відповідача. При цьому суди повинні брати до уваги будь-які фактичні дані (статті 57 – 59 ЦПК), на підставі яких за звичайних умов можна зробити висновок про наявність такої небезпеки.

Позов про усунення порушень права, не пов'язаних із позбавленням володіння, підлягає задоволенню незалежно від того, на своїй чи на чужій земельній ділянці або іншому об'єкті нерухомості відповідач вчиняє дії (бездіяльність), що порушують право позивача.

34. Оскільки право власності є абсолютним правом, яке включає право володіння, користування та розпорядження майном, якого ніхто не може бути позбавлений, крім випадків, передбачених законом (стаття 41 Конституції України, статті 316 – 319 ЦК), то власник на підставі статті 391 ЦК не може бути визнаний таким, що втратив право користування своїм майном, зокрема жилим приміщенням або виселений із нього, оскільки це не відповідає характеру спірних правовідносин, й такі вимоги регулюються, зокрема, статтями 71, 72, 109, 110, 116 Житлового кодексу Української РСР (далі — ЖК УРСР).

У зв'язку із цим під час розгляду позовів про визнання особи такою, що втратила право користування жилим приміщенням, судам необхідно чітко розмежувати правовідносини, які виникають між власником та попереднім власником житла, і правовідносини, які виникають між власником житла та членами його сім'ї, попередніми членами його сім'ї, а також членами сім'ї попереднього власника житла. Так, власник житла має право вимагати визнання попереднього власника таким, що втратив право користування житлом, що є наслідком припинення права власності на житлове приміщення (пункт 3 частини першої статті 346 ЦК) із зняттям останнього з реєстрації.

Усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження своїм майном, зокрема жилим приміщенням, шляхом зняття особи з реєстраційного обліку, залежить від вирішення питання про право користування такою особою жилим приміщенням відповідно до норм житлового та цивільного законодавства (наприклад, статті 71, 72, 116, 156 ЖК УРСР; стаття 405 ЦК), а саме від вирішення однієї із таких вимог: про позбавлення права власності на жиле приміщення; про позбавлення права користування жилим приміщенням; про визнання особи безвісно відсутньою; про оголошення фізичної особи померлою.

35. Задовольняючи позов про захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння, суд має право як заборонити відповідачу вчиняти певні

дії, так і зобов'язати відповідача усунути наслідки порушення права позивача.

Відсутність заперечень попереднього власника майна проти порушення права власності, не пов'язаних із позбавленням володіння, не може бути підставою для відмови в задоволенні позову нового власника про усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпорядження своїм майном.

36. За змістом статті 391 ЦК позовна давність не поширюється на вимоги власника чи іншого володільця про усунення перешкод у здійсненні ним права користування чи розпорядження своїм майном, що не пов'язані з позбавленням володіння, оскільки правопорушення є таким, що триває у часі. У зв'язку із цим тривалість порушення права не перешкоджає задоволенню такої вимоги судом.

37. З урахуванням положень частини першої статті 15 та статті 392 ЦК власник майна має право пред'явити позов про визнання його права власності, якщо це право оспорується або не визнається іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який засвідчує його право власності.

Виходячи зі змісту наведених норм права, потреба в такому способі захисту права власності виникає тоді, коли наявність суб'єктивного права власника не підтверджена відповідними доказами, підлягає сумніву, не визнається іншими особами або ними оспорується, а не в тому разі, коли цими особами не виконується відповідне рішення суду, ухвалене раніше.

Стаття 392 ЦК не регулює правовідносин щодо самочинно збудованого нерухомого майна.

Оскільки позови про визнання права власності, що пред'явлені на підставі статті 392 ЦК, пов'язані з невизначеністю відносин права власності позивача щодо свого майна, то на ці позови не поширюються правила про позовну давність.

38. Вирішуючи спори про встановлення сервітуту, суд має враховувати, що земельний сервітут встановлюється стосовно певного об'єкта і не залежить від власників цих об'єктів, оскільки його дія зберігається в разі переходу права на земельну ділянку, щодо якої його встановлено, до іншої особи (частина перша статті 401 ЦК, частина перша статті 101 ЗК), а в разі встановлення особистого сервітуту права закріплюються за певною особою і він припиняється внаслідок її смерті (частина друга статті 401, пункт 6 частини першої статті 406 ЦК).

Види земельних сервітутів, які можуть бути встановлені рішенням суду, визначені статтею 99 ЗК. Зазначений перелік не є вичерпним.

Встановлюючи земельний сервітут на певний строк чи без зазначення строку (постійний), суд має враховувати, що метою сервітуту є задоволення потреб власника або землекористувача земельної ділянки в ефективному її використанні; умовою встановлення сервітуту є неможливість задовольнити такі потреби в інший спосіб, а сервітут, який встановлюється, є найменш обтяжливим для власника земельної ділянки.

При цьому відповідно до частини третьої статті 10 ЦПК саме позивач має довести, що повноцінне використання своєї земельної ділянки неможливе без обтяження сервітутом чужої земельної ділянки; що задоволення потреб сервітуарія неможливо здійснити в інший спосіб; що відповідно до частини третьої статті 402 ЦК він не досяг з відповідачем домовленості про встановлення сервітуту та про його умови. За певних обставин для вирішення спірних питань може бути призначена відповідна експертиза.

У рішенні суд повинен зазначити, в якій саме частині належного відповідачу майна встановлено сервітут і в якому розмірі, чітко визначити обсяг прав особи, що звернулася до суду, стосовно обмеженого користування чужим майном.

Під час розгляду спору щодо припинення сервітуту на вимогу власника землі суд має враховувати обставини, які мають істотне значення (наприклад, порушення умов використання земельної ділянки). Інші випадки припинення сервітуту визначено в статтях 406 ЦК та 102 ЗК.

39. Члени сім'ї власника житла, які проживають разом із ним, мають право користування цим житлом відповідно до закону (особистий сервітут, частина перша статті 405 ЦК). Суди повинні мати на увазі, що таким законом не може бути ЖК УРСР, а застосуванню підлягають норми, передбачені главою 32 ЦК.

З урахуванням зазначеного суди повинні виходити з того, що стосовно права членів сім'ї власника житлового приміщення на користування ним підлягають застосуванню положення статті 405 ЦК.

Оскільки інше не встановлено законом, договором чи заповітом, на підставі яких встановлено сервітут, то відсутність члена сім'ї понад один рік без поважних причин є юридичним фактом, що є підставою для втрати членом сім'ї права користування житлом. У цьому випадку положення статей 71, 72 ЖК УРСР застосуванню не підлягають.

40. Під час вирішення спорів щодо права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) або для забудови (суперфіцій) суди мають виходити з того, що згідно зі статтею 102¹ ЗК право на таке користування виникає на підставі договору між власником земельної ділянки

та особою, яка виявила бажання користуватися нею для сільськогосподарських потреб або для забудови відповідно до ЦК. Підставою для виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови може також бути заповіт.

З урахуванням вимог ЗК укладення таких договорів, їх умови, строки та права і обов'язки сторін за ними, а також підстави припинення регулюються главами 33 і 34 ЦК.

Право користування чужою земельною ділянкою як для сільськогосподарських потреб, так і для забудови може відчужуватися та передаватися в порядку спадкування (статті 407, 413 ЦК), крім відчуження, внесення до статутного капіталу, передання в заставу права користування земельною ділянкою державної або комунальної власності (за винятком випадків переходу права власності на будівлі та споруди).

Зазначене право припиняється в разі: поєднання в одній особі власника і землекористувача; спливу строку, на який надано право користування; використання земельної ділянки для сільськогосподарських потреб — у зв'язку з її викупом через суспільну необхідність; використання земельної ділянки для забудови — у зв'язку з відмовою землекористувача від використання земельної ділянки або невикористанням її протягом трьох років підряд.

Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб або для забудови може бути припинено за рішенням суду в інших випадках, встановлених законом.

41. Апеляційним судам постійно аналізувати судову практику розгляду спорів про захист права власності та інших речових прав, своєчасно усувати суддівські помилки, вживати заходів для підвищення якості та оперативності в роботі судів під час розгляду справ цієї категорії.

Голова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

А. А. Солодков

Секретар пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

Д. Д. Луспенник

ЖУРНАЛ «ЗЕМЛЕВПОРЯДНИЙ ВІСНИК» видається з 1997 року

Свідоцтво про державну реєстрацію серії КВ № 19802-9602 ПР видане 04.03.2013 р. Міністерством інформації України. Постановою президії ВАК України від 30 березня 2011 року № 1-05/3 журнал «Землепорядний вісник» включено до наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата економічних наук.

Рекомендовано до друку Науково-експертною радою при Державному агентстві земельних ресурсів України.

Редакція журналу «Землепорядний вісник» залишає за собою право на незначне скорочення та літературне редагування авторських матеріалів зі збереженням головних висновків і стилю автора. Надані матеріали не повертаються. При передруку посилання на «Землепорядний вісник» обов'язкове. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

© «Землепорядний вісник», 2014

ЗАСНОВНИК

**Державне агентство земельних ресурсів України
ВИДАВЕЦЬ**

Редакція журналу «Землепорядний вісник»

Свідоцтво ДК №2588 про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і книгорозповсюджувачів видавничої продукції
видане 17.08.2006 Державним комітетом телебачення і радіомовлення України.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

04080, м. Київ-80, вул. Фрунзе, 105.

Тел.: 468-21-18, 468-21-30, 067-442-33-09.

E-mail: zemvisnuk@ukr.net

Формат 60x84/8. Друк офсетний. Зам. 0113403. Наклад 6550 прим.

Підписано до друку 20.03.2014 р.

Віддруковано у видавництві «Преса України». Адреса: м. Київ, просп. Перемоги, 50.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №310 від 11.01.2001.